

Наталія Мирончук,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління
Житомирського державного університету імені Івана Франка
ORCID ID: 0000-0002-1360-6381
mironchuknm@gmail.com

ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ПОЛЬЩІ

Підготовка вчителя початкової школи є одним пріоритетних напрямів у контексті освітніх викликів. Вивчення зарубіжного досвіду та його критичне осмислення сприяє визначенню напрямів удосконалення змісту підготовки педагога. У статті проаналізовано зміст підготовки майбутнього вчителя початкової школи на рівні магістратури на прикладі освітніх програм підготовки на Педагогічному факультеті Варшавського університету. З'ясовано, що підготовка майбутнього вчителя у Польщі може відбуватися за паралельною і послідовною моделями навчання. Проаналізовано зміст підготовки фахівців за спеціальностями «Дошкільна педагогіка та рання шкільна педагогіка з педагогічною терапією» (2 роки навчання) і «Дошкільна та рання шкільна педагогіка» (5 років навчання).

Визначено, що підготовка майбутніх учителів відбувається за п'ятьма модулями: психолого-педагогічна підготовка, змістова підготовка, дидактична підготовка, підготовка до викладання предмету, підготовка в галузі спеціальної освіти. Охарактеризовано зміст окремих модулів освітніх програм підготовки. Наголошено на ролі та змісті практичної підготовки майбутніх учителів. З'ясовано види, обсяг, завдання та зміст педагогічної практики за дворічною та п'ятирічною магістерськими програмами. На основі аналізу актуальних запитів щодо підготовки вчителя, вивчення польського досвіду окреслено деякі вимоги до змісту та організації педагогічної підготовки вітчизняних фахівців:

1) необхідність тісного зв'язку і зменшення розриву/ неузгодженості між теоретичним навчанням та практичною підготовкою майбутнього вчителя; 2) використання відповідних форм, методів, технологій підготовки, упровадження сучасних методичних рішень у процес підготовки майбутніх учителів; 3) формування/розвиток інтелектуальної культури викладача і студента та забезпечення етики академічного середовища.

Ключові слова: *вчитель початкової школи, компетентності, магістратура, педагогічна підготовка, дошкільна педагогіка, шкільна освіта, послідовна та паралельна моделі підготовки, практика.*

Natalia Mironczuk. Treść kształcenia przyszłych nauczycieli szkół podstawowych w Polsce

Kształcenie nauczycieli szkół podstawowych jest jednym z priorytetów w kontekście wyzwań edukacyjnych. Badanie doświadczeń zagranicznych i krytyczna refleksja na ich temat pomagają zidentyfikować obszary, w których można udoskonalić treści kształcenia nauczycieli. W artykule dokonano analizy treści kształcenia przyszłych nauczycieli szkół podstawowych na poziomie magisterskim na przykładzie programów kształcenia pedagogicznego na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu Warszawskiego. Stwierdzono, że kształcenie przyszłych nauczycieli w Polsce może odbywać się w oparciu o modele kształcenia równoległego i sekwencyjnego. Przeanalizowano treść kształcenia specjalistów w specjalnościach „Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna z terapią pedagogiczną” (2 lata nauki) oraz „Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna” (5 lat nauki). Ustalono, że kształcenie przyszłych nauczycieli będzie się odbywało w pięciu modułach: kształcenie psychologiczno-pedagogiczne, kształcenie merytoryczne, kształcenie dydaktyczne, przygotowanie

do nauczania przedmiotu oraz kształcenie w zakresie pedagogiki specjalnej. Opisano zawartość poszczególnych modułów programów kształcenia edukacyjnego. Podkreślono rolę i treść kształcenia praktycznego przyszłych nauczycieli. Uściślono rodzaje, zakres, zadania i treść praktyki pedagogicznej na dwuletnich i pięcioletnich studiach magisterskich. Na podstawie analizy aktualnych potrzeb w zakresie kształcenia nauczycieli oraz analizy doświadczeń polskich, określono wymagania dotyczące treści i organizacji krajowego kształcenia pedagogicznego: 1) konieczność ścisłego powiązania i zmniejszenia rozbieżności pomiędzy kształceniem teoretycznym a kształceniem praktycznym przyszłego nauczyciela; 2) stosowanie odpowiednich form, metod i technologii kształcenia, wprowadzanie nowoczesnych rozwiązań metodycznych do procesu kształcenia przyszłych nauczycieli; 3) kształtowanie/rozwój kultury intelektualnej nauczyciela i ucznia oraz dbanie o etykę środowiska akademickiego.

Słowa kluczowe: nauczyciel szkoły podstawowej, kompetencje, magisterium, przygotowanie pedagogiczne, pedagogika przedszkolna, edukacja szkolna, modele kształcenia sekwencyjnego i równoległego, praktyka.

Natalia Myronchuk. Content of training for future primary school teachers in Poland

Primary school teacher training is one of the priority areas in the context of educational challenges. Studying foreign experience and its critical reflection helps to identify areas for improving the content of teacher training. The article analyses the training content for future primary school teachers at the master's level using the example of educational training programs at the Faculty of Education of Warsaw University. It was found that the training of future teachers in Poland can take place according to parallel and sequential learning models. The content of training for specialists in the specialties "Preschool Pedagogy and Early School Pedagogy with Pedagogical Therapy" (2 years of study) and "Preschool and Early School Pedagogy" (5 years of study) was analysed. It was found that future teachers are trained in five modules: psychological-pedagogical preparation, content preparation, didactic preparation, preparation for teaching the subject, and preparation in special education. The content of individual modules of educational training programs is described. The role and content of practical training for future teachers is emphasized. The types, scope, tasks, and content of pedagogical practice in two-year and five-year master's programs were clarified. Based on the analysis of current requests for teacher training and the study of Polish experience, some requirements for the content and organization of domestic pedagogical training have been outlined: 1) the need for close communication and reduction of inconsistency between theoretical and practical training of a future teacher; 2) the use of appropriate forms, methods, and technologies of training, the introduction of modern methodological solutions into the process of training future teachers; 3) the formation/development of the intellectual culture of the teacher and student and ensuring the ethics of the academic environment.

Key words: primary school teacher, competencies, master's degree, pedagogical training, preschool pedagogy, school education, sequential and parallel training models, practice.

Постановка проблеми. Професійна підготовка вчителя є складним процесом, який спрямований, передусім, на розвиток у майбутнього фахівця розуміння освітньої реальності, освітніх відносин та самого себе, вироблення готовності працювати в умовах несталості професійної діяльності, формування відповідних компетентностей, які забезпечуватимуть адекватне сприйняття професійних викликів, завдань та оптимістичне їх розв'язання. У низці праць польських і вітчизняних науковців представлені теоретичні концепції та їх критичне осмислення, результати експериментальних досліджень, що здійснені в контексті аналізу проблем освіти і підготовки вчителів Польщі в умовах освітніх змін і викликів.

Аналіз основних досліджень і публікацій із зазначеної проблеми. Науковці досліджують різні аспекти теорії та методики професійної підготовки вчителя у Польщі: соціокультурні детермінанти розвитку сучасної освіти Польщі (О. Івашко, О. Бондаренко),

концепції та моделі підготовки вчителів (Х. Квятковська, В. Оконь та ін.). Проблеми підготовки і педагогічної діяльності вчителів висвітлено у працях О. Кучая, Т. Левовицького, С. Мешальського, О. Стойки, Й. Шемпруч, С. Яскульської та ін.; цілісного процесу підготовки вчителів початкової школи – у роботах М. Вронської, К. Мілек, М. Орликовського, Р. Саг, В. Сурми.

Чинними стандартами освіти Польщі, як зазначає Й. Шемпруч, затверджено підготовку до професійної педагогічної діяльності таких фахівців: 1) вчителя-предметника, вчителя теоретичного навчання професійно-технічного закладу освіти, вчителя практичного навчання професійно-технічного закладу освіти, викладача курсів та вчителя-психолога; 2) вчителя дитячого садка та початкової школи (I–III класи початкової школи); 3) вчителя-дефектолога, логопеда та вчителя, який проводить заняття з раннього розвитку дитини [8, с.5].

За висновками М. Гербста і Т. Зайця, професія вчителя у Польщі займає рейтингові позиції як одна з найбільш шанованих: за результатами проведених опитувань у 2013 й 2019 роках учителі посіли сьому позицію в рейтингу найбільш авторитетних професій із тридцяти. Дослідники також відзначають зменшення кількості випускників педагогічних програм: частка випускників педагогічних спеціальностей серед усіх випускників закладів вищої освіти зменшилася з 9,6% у 2014 році до 6,7% у 2019 році [1, с.375].

Досліджуючи проблему актуальності професії вчителя, М. Гербст і Т. Засць зазначають, що визначення природи самовідбору є важливим, щоб зрозуміти, кого доцільно залучити до роботи в школах. Науковці провели дослідження серед студентів Варшавського університету, які навчаються у єдиній магістратурі (послідовній) та за програмою паралельної підготовки, і виявили, що у послідовних програмах навчання, які запроваджені як розширення або спеціалізація в межах основної програми, прагнення студентів вступити на навчання для здобуття професії вчителя пов'язане з їхніми досягненнями в середній школі, а також раннім досвідом навчання в університеті. Крім того, вони з'ясували, що самостійність вибору вчительської професії залежить, серед інших факторів, і від організаційного та культурного середовища закладу, щодо якого студенти роблять свій професійний вибір [1].

О. Кучай, здійснюючи пошук технологій підготовки вчителів у Польщі та Україні, зазначає, що для польських дослідників одним із завдань є визначення шляхів удосконалення педагогічної освіти з метою формування професійної компетентності вчителя початкової школи, надання переваги найефективнішим концепціям та моделям підготовки педагогічних кадрів [2; 3].

М. Марціняк, К. Форецька-Вашко, М. Каспржак, С. Яскульська [4] у межах проекту CARE/SS (Cooperation partnerships in higher education / Партнерство в сфері вищої освіти, програма Erasmus+) працювали над пошуком шляхів розробки та уточнення змісту програм навчання майбутніх учителів у контексті викликів, пов'язаних з цифровими формами навчання (онлайн та змішаного). Як один із важливих методів підготовки учителів початкової школи, вони визначають метод мікрОВикладання. Дослідники описують досвід упровадження цього методу в зміст навчальних курсів «Метод драми для соціальної інклюзії в педагогічній практиці» та «Творче мистецтво для соціальної інклюзії» на факультеті педагогічних досліджень Університету Адама Міцкевича у м. Познань. Ідея, яку реалізували дослідники, ґрунтувалася на навчанні через досвід, через відкриття та у процесі вирішення проблем. Тому під час викладання були реалізовано такі види роботи, як підготовка фрагментів уроків для учнів, проведення занять у ролі вчителя, а також участь студентів у навчальному занятті в ролі учнів.

Висновки польської дослідниці М. Вронської [12, с.80] щодо процесу підготовки майбутніх учителів дошкільної та початкової освіти в Польщі, в якому вона виокремлює низку недоліків, є актуальними і для вітчизняного процесу педагогічної підготовки майбутніх фахівців:

- 1) масовість, традиційність, автократизм, бюрократизм підготовки: ставлення до майбутнього вчителя як до предмета, деяка формальність, рецептурність підготовки;
- 2) переважання теоретичної складової над практичною в змісті підготовки;
- 3) домінування соціального спілкування над процесом набуття власного досвіду, заміна методів активного і самостійного пошуку вербальним спілкуванням;
- 4) низька частка практики в процесі підготовки майбутнього вчителя – йдеться не про розв'язання співвідношення в змісті підготовки обсягу «теорії» чи «практики», а про необхідність зміни якості підготовки вчителів через практику.

Таким чином, огляд досліджень польських науковців свідчить про актуальність проблеми пошуку ефективної моделі, шляхів удосконалення змісту та технології підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Мета статті – проаналізувати зміст підготовки майбутнього вчителя початкової школи на прикладі освітніх програм підготовки у Варшавському університеті.

Виклад основного матеріалу. Педагогічна підготовка в Польщі здійснюється на першому і другому рівнях вищої освіти, в єдиній магістратурі (дошкільна та рання шкільна освіта, спеціальна освіта) та аспірантурі. Мета освіти педагога дошкільної та ранньої шкільної освіти, як зазначають Р. Саг, К. Мілек, М. Орликовський, полягає у формуванні особистості, різносторонньо підготовленої до викладання багатьох предметів, що має предметно-дидактичну і методичну кваліфікацію, діагностує, веде самостійну роботу в групах, використовує новітні інформаційні технології. У процесі професійної підготовки майбутньому вчителю важливо набутися метакваліфікацій, пов'язаних із консультуванням, самооцінкою та самопостереженням [7, с.73].

До основних компетентностей, які потрібно сформулювати у процесі професійної підготовки вчителя, Р. Квасніца включає практичні й моральні компетентності (розуміння навколишнього світу та його інтерпретація, саморозуміння та рефлексія поведінки), комунікативні компетентності (вміння вести діалог), предметні (знання і навички, пов'язані з предметом викладання), методологічні (знання і вміння використовувати відповідний інструментарій для ефективної діяльності) [7, с. 71].

Відповідно до Постанови Міністерства науки і вищої освіти Польщі 2018 року, навчання майбутніх вихователів та учителів початкової школи відбувається в межах 2800 годин за п'ятьма модулями: змістова підготовка, психолого-педагогічна підготовка, дидактична підготовка, предметна підготовка (підготовка до викладання предмета), підготовка в галузі спеціальної освіти [10, с. 81].

Нові стандарти підготовки вчителів конкретизують вимоги до педагогічної підготовки та кваліфікації для викладання предметів. Ці вимоги поширюються на осіб, які розпочали навчання за новим стандартом освіти з 5-річним циклом навчання. Такі особи повинні отримати педагогічну підготовку та кваліфікацію для викладання навчального предмета після закінчення п'ятирічного циклу навчання.

Психолого-педагогічна підготовка майбутнього педагога, відповідно до розпорядження Міністра науки та вищої освіти від 25 липня 2019 року про стандарт освіти для підготовки до професії вчителя [6], передбачає такий зміст: предметна підготовка до інтеграції (720 год); зміст навчання (480 год); підтримка розвитку дітей дошкільного і молодшого шкільного віку (400 год); інтегроване навчання та методика окремих видів навчання з урахуванням способів інтеграції знань і вмінь дітей та учнівської молоді (540 год); вивчення дитини та учня з особливими потребами розвитку та освіти (120 год); ознайомлення з організацією роботи дитячого садка та школи з урахуванням чинної нормативно-правової бази, основ освітньої діагностики (60 год); культура мови (60 год); методологія дослідження (120 год) [7, с. 74].

Й. Шемпруч зазначає, що підготовка вчителя включає *змістовий* (до викладання першого/наступного предмета або проведення першого/наступних занять), *психолого-педагогічний* і *дидактичний* (основи дидактики, постановка голосу, дидактична підготовка до

викладання предмета чи проведення занять) складники. До психолого-педагогічної та дидактичної підготовки входить також професійне стажування (практика). Мета практики полягає в тому, щоб дати можливість студентам набутися досвіду, пов'язаного з навчально-виховною роботою вчителя, і зіставити набуті знання в галузі конкретної дидактики (методики навчання) з педагогічною реальністю. Якщо предмет викладається у початковій і середній школах, то практика відбувається в обох типах шкіл. Вона інтегрована з проведенням занять у галузі дидактики з предмета викладання [8, с. 5–6].

Дослідники Р. Саг, К. Мілек, М. Орликовський [7, с. 76] визначають процес становлення вчителя як тривалий процес, у якому, окрім теоретичної підготовки, важливим є набуття динамічного практичного досвіду. Такий досвід накопичується у процесі навчання, навчально-професійної діяльності, практики, під час яких відбувається його трансформація в контекстуальні та особисті професійні знання.

Як зазначає М. Вронська [12], процес навчання через практику є своєрідною тріадою ролей, а також взаємодій: студент – викладач – викладач-практик. Співпраця у такій тріаді базується на творчій діяльності, тому що кожна наступна ситуація, в яку потрапляє студент, викладач чи вчитель, є унікальною, неповторюваною. Різні види навчальних, практикоорієнтованих чи професійних ситуацій, які спрямовані на розв'язання різноманітних навчальних проблем і ситуацій, сприяють розширенню практичного досвіду в кожного із суб'єктів взаємодії.

Підготовка майбутнього вчителя у Польщі здійснюється за паралельною і послідовною моделями навчання. Аналізуючи програми підготовки студентів за паралельною і послідовною програмами навчання, М. Гербст і Т. Заєць уточнюють, що у паралельній моделі студенти вивчають загальні компоненти програми (наприклад, предметні та педагогічні дослідження) та навчальні курси (включаючи шкільну практику) одночасно з початку програми. Паралельне навчання, як правило, пропонується окремим підрозділом університету (наприклад, педагогічною школою чи педагогічним факультетом), але такі навчальні курси також можуть бути доступні на інших факультетах як курси спеціалізації, орієнтовані на викладання. Здобувачі, зазвичай, вступають на паралельне навчання безпосередньо після здобуття середньої освіти. У Польщі цей тип підготовки поширений серед учителів ранньої освіти, які мають закінчити педагогічну програму університетського рівня, розроблену спеціально для майбутніх учителів [1, с. 375].

Натомість у послідовній моделі студенти спочатку записуються на програми відповідно до своїх інтересів, наприклад, вивчення математики чи біології. Згодом вони обирають курси, орієнтовані на викладання, які, зазвичай, становлять окрему спеціалізацію на більш пізньому етапі вивчення основної програми. Послідовна модель навчання властива для майбутніх учителів, які спеціалізуються на предметах, що викладаються в класах середньої школи, наприклад, математика, біологія, географія, іноземні мови. Обидва види підготовки вчителів доступні в спеціалізованих закладах, а також університетах, які пропонують більш широкий вибір академічних програм [1, с. 375].

Вважається, що паралельна модель підготовки може залучити до навчання більшу кількість талановитих студентів, які орієнтовані на викладання конкретного навчального предмета. Крім того, така модель дає змогу студентам вступати на навчання на більш пізньому етапі їхньої академічної кар'єри, тим самим відкриваючи шлях до викладання більшій кількості студентів. Водночас послідовна модель підготовки може бути вигіднішою, якщо початкові курси починаються дуже рано в рамках відповідних університетських програм. Відповідно, така модель підготовки може залучити більше охочих до викладання у різних галузях навчання здобувачів та знизити стратегії відступу тими студентами, яким важко навчатися в обраній галузі й для яких вибір викладацької спеціалізації є альтернативним варіантом у випадку непередбачених обставин [1, с. 387].

Варшавський університет є одним із закладів, у якому впроваджено і паралельну, й послідовну моделі підготовки вчителів. За даними дослідження М. Гербста і Й. Герчинського

(2021), Варшавський університет є третім університетом у країні за кількістю вчителів-предметників, підготовлених у послідовному режимі, і займає двадцять четверте місце із 130 закладів вищої освіти, які готують учителів початкової школи.

Проаналізуємо зміст підготовки майбутніх учителів початкової школи на прикладі Варшавського університету. Підготовку майбутніх учителів початкової школи здійснюють на педагогічному факультеті Варшавського університету. Також готують вихователів, соціокультурних аніматорів, тьюторів, спеціалістів з освітньої політики, педагогів-терапевтів, андрагогів. Програми навчання передбачають наскрізну магістерську підготовку, що містить 10 семестрів навчання (послідовна модель підготовки або єдина магістратура), а також вступ на навчання на другий (магістерський) рівень вищої освіти, що триває 4 семестри (паралельна модель підготовки).

За паралельною моделлю підготовки на педагогічному факультеті Варшавського університету за магістерським рівнем вищої освіти готують фахівців за спеціальністю «Дошкільна педагогіка та рання шкільна педагогіка з педагогічною терапією». Студентами є здобувачі, яких на першому ступені навчання готують до роботи вихователями дитячого садка та вчителями I-III класів. Магістерська програма доповнює і поглиблює результати навчання, які необхідні майбутньому фахівцю і які не були повністю досягнуті під час навчання на бакалавраті. Термін навчання – 120 кредитів ЄКТС. У результаті навчання присвоюється професійна кваліфікація «магістр педагогічної освіти в галузі дошкільної освіти та ранньої шкільної освіти з педагогічною терапією». Освітньою програмою визначено загальні й соціальні компетентності та результати навчання [5; 11].

До змісту освітньої програми включено низку модулів. Дослідницький модуль «Гуманітарні науки» (перший семестр) спрямований на вивчення тем з сучасних педагогічних напрямів та філософії освіти, а також теоретико-методичних проблем дослідження освітніх процесів, характерних для гуманітарної дослідницької перспективи. Дослідницький модуль «Соціальний» надає знання щодо фундаментальних і прикладних досліджень, структури наукового знання, методів дослідження тощо. «Методичний модуль» знайомить з організацією та функціонуванням дитячих садків і шкіл, специфікою роботи з дітьми. У межах цього модуля в першому семестрі вивчаються освітні компоненти «Моделі дошкільної освіти» (30 год), «Медіаосвіта» (30 год), у другому – «Сучасні концепції ранньої шкільної педагогіки» (30 год), «Соціальне виховання» (30 год), «Комунікативний процес у дитячому садку та школі» (30 год), «Тренажер педагогічних навичок» (30 год), STEM (30 год). Модуль «Дипломний семінар» вивчається упродовж чотирьох семестрів та передбачає роботу з виконання магістерського дослідження. До програми включено також модулі «Психологія освіти» (30 год), «Мовна підготовка для академічних цілей» (60 год), «Захист інтелектуальної власності» (4 год).

Модуль спеціалізації «Основи педагогічної терапії» забезпечує основу для інформованого терапевтичного лікування дітей і спрямований на розвиток у студентів компетентностей у галузі педагогічної діагностики та профілактики. У першому семестрі в межах модуля вивчаються освітні компоненти «Основи педагогічної терапії» (15 год), «Педагогічна профілактика» (15 год), «Педагогічна діагностика» (30 год), «Розвиток терапевтичних навичок вчителя» (30 год); у другому семестрі – «Вибрані питання педагогічної терапії» (30 год), «Сімейне середовище і батьки в ситуаціях труднощів у навчанні та розвитку дитини» (15 год). Зі спеціалізації запропоновано також модулі «Основи навчання англійської мови в дошкільному віці», «Методи терапії дітей з особливими освітніми потребами», «Підвищення кваліфікації вчителя англійської мови в дошкільному віці».

Модуль практики запроваджено у четвертому семестрі, він має назву «Стажування» й поділяється на два складники: «Мовна практика» (60 год) і «Терапевтична практика» (90 год). Завдання практики полягають у розвитку педагогічної рефлексії та творчого ставлення майбутніх педагогів до навчальних і виховних ситуацій у закладі освіти, а також

удосконаленні лінгвістичних і методичних навичок у сфері викладання англійської мови. Терапевтична практика спрямована на ознайомлення з програмою терапевтичної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами: методами, засобами, прийомами діагностики дітей молодшого шкільного віку та терапією раннього дитинства.

Проаналізуємо також зміст підготовки вчителя на магістерському рівні вищої освіти за програмою єдиної магістратури (послідовна модель підготовки, 5 років). Педагогічний факультет Варшавського університету пропонує таку спеціальність «Дошкільна та рання шкільна педагогіка». Це інтегрований курс єдиної магістратури терміном навчання 10 семестрів, у результаті вивчення якого присвоюється кваліфікація «магістр наук з дошкільної та ранньої шкільної педагогіки». Програма готує до професії вчителя. Послідовна модель навчання включає наскрізну підготовку майбутнього фахівця.

Упродовж трьох років навчання здобувачі набувають компетентностей з психолого-педагогічних, медико-біологічних, соціальних наук, фізичної культури, іноземної мови тощо (Вступ до педагогіки, Медико-біологічні та психологічні основи педагогіки, Курс іноземної мови, Фізичне виховання, Інформаційні технології, Перша допомога, Основи інтелектуальної власності, Соціологічні основи педагогіки, Методологія соціально-гуманістичного дослідження, Дитина в дитячому садку і школі, Особистісний і соціальний розвиток дитини, Основи процесу навчання, Дитина з ООП, Освітній проєкт, ін.).

Педагогічна практика розпочинається у другий рік навчання і розподіляється за такими видами: спостережувальна практика на першому (15 год), другому (15 год) та третьому (30 год) роках навчання. Зміст практики сфокусований на ознайомленні з функціонуванням закладу освіти та ролі педагога, який підтримує розвиток дитини. Студенти ознайомлюються зі специфікою роботи та спостерігають за діяльністю закладу, аналізують організацію роботи, порядок ведення документації, виконують виховні, дидактичні, діагностичні й профілактичні завдання, а також отримують психолого-педагогічні консультації. Студенти знайомляться з організаційними принципами та процедурами, розподілом компетентностей, плануванням роботи та системою контролю, характерними для закладу освіти, здійснюють моніторинг повсякденної професійної діяльності та практики роботи вчителя. Через практичні спостереження діяльності вихователя/вчителя та вихованця/учня на заняттях/уроках здійснюють поглиблену рефлексію. Дізнаються про стратегії модифікації педагогічної діяльності відповідно до можливостей дітей з особливими освітніми потребами. Вчать аналізувати та інтерпретувати освітні ситуації, проводять діагностику потреб дитини та якості освітнього процесу, документують власні спостереження.

У четвертий і п'ятий роки навчання здобувачі поглиблюють компетентності дослідницької діяльності та викладання у закладі освіти (Філософські основи педагогіки, Підтримка розвитку дітей в ранньому дитинстві, Вихователь дитячого садка і школи, Удосконалення кваліфікації вчителя англійської мови, Дипломний семінар, Дослідницький проєкт). Так метою вивчення модуля «Вихователь дитячого садка та школи» є ознайомлення з теоретичними (правовими, методологічними), дослідницькими та практичними питаннями, пов'язаними з професійною діяльністю: права та обов'язки, принципи внутрішньошкільного права, в тому числі права дитини й права людей з обмеженими можливостями в шкільній практиці; принципи створення освітніх проєктів, програм, документування та оцінювання навчально-виховної діяльності; співпраця педагогів і батьків/опікунів дитини/учня. У першому семестрі в межах модуля вивчаються освітні компоненти «Основи права для вчителів» (30 год), «Права дитини» (15 год), «Дослідження в діяльності та участь у дослідженні у дитячому садку і школі» (30 год), у другому – «Створення навчальних проєктів та оригінальних програм для дошкільної та молодшої шкільної освіти» (30 год), «Документування й оцінювання навчальної та виховної діяльності в дошкільному закладі й школі» (15 год).

У змісті вивчення модуля «Мовна підготовка для академічних цілей» пропонуються такі освітні компоненти у першому семестрі – «Міжнародний семінар» (30 год), «Курс

перекладу» (30 год), у другому семестрі – «Семінар з іноземної мови» (30 год). Модуль пропонує навчальні заняття, які готують студентів до самостійного орієнтування в іншомовній літературі в різних (відповідно до інтересів студентів) сферах педагогічного дослідження та освітньої практики. Студентів навчають працювати з науковими текстами, вести дискусії іноземними мовами в галузі педагогіки. Головна мета навчальних занять – розвиток компетентностей студентів педагогічного факультету щодо використання фахової термінології. Тематика читань стосується освітньої проблематики та методології проведення педагогічних досліджень, що також відображає інтереси студентів щодо підготовки до виконання кваліфікаційної роботи. Застосовується такий метод контролю, як презентація іноземною мовою.

Пропонується також освітня компонента «Дипломний семінар» (30 год), зміст підготовки у межах якої в першому семестрі передбачає розробку плану дослідження, проведення дослідження, обробку та аналіз результатів дослідження відповідно до поставленої мети; у другому – написання емпіричної частини магістерської роботи: огляд літератури з обраної теми, представлення результатів дослідження та їх критичного аналізу.

Крім того, передбачено загальноуніверситетські предмети, у межах вивчення яких студент повинен набрати 5 кредитів ЄКТС у галузі гуманітарних наук.

Суть навчальної практики (модуль «Асистентська практика») полягає в самостійному проєктуванні, організації, проведенні та оцінюванні навчально-виховної діяльності в закладі освіти польською та англійською мовами. Вона спрямована на ознайомлення студентів з різноманітними ефективними інноваційними освітніми методами реалізації навчального плану. У процесі практик здобувачі мають можливість індивідуально попрацювати та оцінити учнів, виявляти спонтанну поведінку дітей або учнів з метою розв'язання різноманітних навчальних проблем. Самостійно готують портфоліо, яке має стати основою для оцінювання різних видів власних педагогічних компетентностей.

Модуль розподіляється за видами. На четвертому курсі в першому семестрі виконуються такі види практики: «Проєктування роботи в дитячому садку» – 15 год, «Асистентська практика в дитячому садку» – 60 год, «Мовна практика в дитячому садку» – 15 год. У другому семестрі така практика відбувається в школах і включає різновиди: «Планування роботи в школі» – 15 год, «Асистентська практика в школі» – 60 год, «Мовна практика в школі» – 15 год. На п'ятому році навчання розподіл практики за видами є таким: у 1 семестрі: «Вчитель у школі» (15 год), «Викладання та мовна практика в школі» (60 год). У другому семестрі практика відбувається в закладі дошкільної освіти за такими видами: «Вихователь дитячого садка» (15 год), «Педагогічна практика в дитячому садку» (60 год), «Портфоліо» (15 год).

Формами контролю результатів навчання визначено усні та письмові іспити, тести, письмові контрольні роботи, конспекти, журнали практики, проєкти, дебати, презентації, портфоліо, дипломну роботу.

Висновки. Таким чином, підготовка майбутнього вчителя початкової школи у Польщі може відбуватися за паралельною та послідовною моделями навчання. Освітніми програмами з педагогічних спеціальностей пропонується здобуття кваліфікації, яка пов'язана з викладанням у закладі дошкільної освіти та початковій школі. Зміст підготовки майбутнього вчителя відповідає вимогам освітнього стандарту 2019 року, містить психолого-педагогічний, змістовий, дидактичний, методичний (предметна підготовка) складники, підготовку в галузі спеціальної освіти. Відповідну частку професійної підготовки майбутніх педагогів становить педагогічна практика.

Критично оцінюючи актуальні запити і сучасний стан підготовки фахівців, узагальнюючи результати огляду польського досвіду підготовки, окреслимо деякі вимоги до змісту та організації педагогічної підготовки вітчизняних фахівців.

Насамперед відзначимо необхідність тісного зв'язку та зменшення розриву/неузгодженості між теоретичним навчанням та практичною підготовкою майбутнього вчителя. Йдеться про ретельний відбір змісту діяльності під час різних видів практик (навчальної та виробничої); організацію різних форм співпраці університетів із закладами загальної середньої освіти, іншими закладами/установами; посилення практики наставництва за діяльністю молодих практикантів зі сторони компетентних викладачів-методистів (які мають досвід роботи у школі) та досвідчених учителів.

Реалізація концепції підготовки компетентного, конкурентоспроможного вчителя з активною і творчою позицією вимагає використання відповідних форм, методів, технологій підготовки, упровадження сучасних методичних рішень в освітній процес, що готують до роботи в умовах складності та невизначеності ситуацій, змінюваності професійних завдань, інтенсифікації освітніх реформ і професійних вимог.

Не менш важливим вважаємо формування/розвиток інтелектуальної культури викладача і майбутнього педагога та забезпечення етики академічного середовища (культивування культури пропозиції, що ґрунтується на самоконтролі, самостійному прийнятті рішень, відповідальності за результати діяльності, й уникнення культури зовнішнього контролю, залежності, регулювання дій здобувача).

Список використаних джерел та літератури

1. Herbst M., and Zajac T. Towards a better understanding of self-selection to teacher training programmes: A case study of a renowned public university in Poland. *Central European Economic Journal*. 2023. № 10 (57). P. 371–390. DOI: 10.2478/ceej-2023-0021.
2. Kuchai O. V. Teacher Training Technologies in Poland and Ukraine. *American Journal of Educational Research*. 2013. № 1 (11). P. 566–570. DOI: 10.12691/education-1-11-19.
3. Kuchai O. Theoretical Training of Modern School Teacher in Poland and Ukraine. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2014. Vol. 1, №2,3. P. 276–281. DOI: 10.15330/jpnu.1.2,3.276-281.
4. Marciniak M., Forecka-Waśko K., Kasprzak M., Jaskulska S. Metoda microteachingu w edukacji przyszłych nauczycieli. *Studia Edukacyjne*. 2024. № 74. P. 95–103. DOI: 10.14746/se.2024.74.6.
5. Programy studiów. URL: <https://www.pedagog.uw.edu.pl/studia-i-studenci/studia-stacjonarne/program-studiow/> (Дата звернення: 24.03.29025).
6. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 lipca 2019 r. w sprawie standardu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela. *Dz.U.* 2021. Poz. 1450.
7. Sağ R., Miłek K., Orlykovskiy M. The system of educating teachers of preschool and early school education and the possibilities of teacher training in the future (or in current conditions) in Poland. *Kultura i Wychowanie*. 2023. № 2(24). S. 69–81. DOI: 10.25312/2083-2923.24_05rskm.
8. [Szempluch J.](#) Problemy kształcenia i doskonalenie nauczycieli w Polsce – w kierunku profesjonalizacji zawodu. *Studia BAS*. 2022. № 2(70). S. 27–47. DOI: 10.31268/StudiaBAS.2022.11
9. Stoika O. The digitalization of teacher professional training in the republic of Poland, Hungary and Ukraine: the formulation of the problem. *Continuing Professional Education: Theory and Practice*. 2021. № 4, P. 86–93. DOI: 10.28925/1609-8595.2021.4.10
10. Surma B. Wdrożenie modelu kształcenia nauczycieli przedszkoli i szkół i wczesnoszkolnych w Polsce. *Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce*. 2021. № 2(60). P. 81.
11. Wniosek o dostosowanie programu studiów od roku akademickiego 2019/2020. URL: <https://www.pedagog.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2020/05/program-pen-dzienne.pdf> (Дата звернення: 24.03.29025).
12. Wronska M. Early Years Teacher Training Through Practice. The Polish Example. *International Journal of Pedagogy Innovation and New Technologies*. 2023. Vol. 10, №1. P. 79–90.

References (translated & transliterated)

1. Herbst, M., and Zajac, T. (2023). Towards a better understanding of self-selection to teacher training programmes: A case study of a renowned public university in Poland. *Central European Economic Journal*, 10 (57), 371–390. DOI: 10.2478/ceej-2023-0021 [In English].
2. Kuchai, O. V. (2013). Teacher Training Technologies in Poland and Ukraine. *American Journal of Educational Research*, 1 (11), 566–570. DOI: 10.12691/education-1-11-19 [In English].
3. Kuchai, O. (2014). Theoretical Training of Modern School Teacher in Poland and Ukraine. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*, 1, (2, 3), 276–281. DOI: 10.15330/jpnu.1.2,3.276-281 [In English].

4. Marciniak, M., Forecka-Waśko, K., Kasprzak, M., and Jaskulska, S. (2024). Metoda microteachingu w edukacji przyszłych nauczycieli [Microteaching Method in the Education of Pre-Service Teachers]. *Studia Edukacyjne – Educational Studies*, (74), 95–103. DOI: 10.14746/se.2024.74.6 [In Polish].
5. Programy studiów [Study programs]. Retrieved from: <https://www.pedagog.uw.edu.pl/studia-i-studenci/studia-stacjonarne/program-studiow/> [In Polish].
6. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 lipca 2019 r. w sprawie standardu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela [Regulation of the Minister of Science and Higher Education of 25 July 2019 on the standard of education preparing for the teaching profession]. (2021). *Dz.U – Journal of Laws*. poz. 1450. [In Polish].
7. Sağ, R., Miłek, K., and Orlykovskiy, M. (2023). The system of educating teachers of preschool and early school education and the possibilities of teacher training in the future (or in current conditions) in Poland. *Kultura i Wychowanie*, 2(24), 69–81. DOI: 10.25312/2083-2923.24_05rskm [In English].
8. [Szempruch, J.](#) (2022). Problemy kształcenia i doskonalenie nauczycieli w Polsce – w kierunku profesjonalizacji zawodu [Problems of education and improvement of teachers in Poland – towards the professionalization of the profession]. *Studia BAS*, 2(70), 27–47. DOI:10.31268/StudiaBAS.2022.11 [In Polish].
9. Stoika, O. (2021). The digitalization of teacher professional training in the republic of Poland, Hungary and Ukraine: the formulation of the problem. *Continuing Professional Education: Theory and Practice*, (4), 86–93. DOI: 10.28925/1609-8595.2021.4.10 [In English].
10. Surma, B. (2021). Wdrożenie modelu kształcenia nauczycieli przedszkoli i szkół i wczesnoszkolnych w Polsce [Implementation of the model of education of kindergarten and early school teachers in Poland]. *Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce – Elementary Education in Theory and Practice*, 2(60), 81 [In Polish].
11. Wniosek o dostosowanie programu studiów od roku akademickiego 2019/2020 [Application for adjustment of the study program from the academic year 2019/2020]. Retrieved from: <https://www.pedagog.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2020/05/program-pen-dzienne.pdf> [In Polish].
12. Wronska, M. (2023). Early Years Teacher Training Through Practice. The Polish Example. *International Journal of Pedagogy Innovation and New Technologies*, 10 (1), 79–90 [In English].

Статтю отримано 01.05.2025 року.

Прийнято до друку 16.06.2025 року.